

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію **ВАСИЛЬЄВА Олександра Сергійовича**
**«ДИЗАЙН ВЕБ-САЙТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ:
ЕВОЛЮЦІЯ, ЕСТЕТИЧНІ АСПЕКТИ»**,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 022 «Дизайн» галузі знань 02 «Культура і мистецтво»

Актуальність теми дисертації.

Дизайн веб-сайтів електронної комерції (e-commerce) є критично важливим елементом сучасного бізнесу. З розвитком цифрових технологій та зростанням популярності онлайн-шопінгу, значення дизайну веб-сайтів для електронної комерції стає дедалі більш актуальним: зростання онлайн-ринку; вплив дизайну на користувацький досвід (UX); підвищення конкурентоспроможності; важливість адаптивного дизайну.

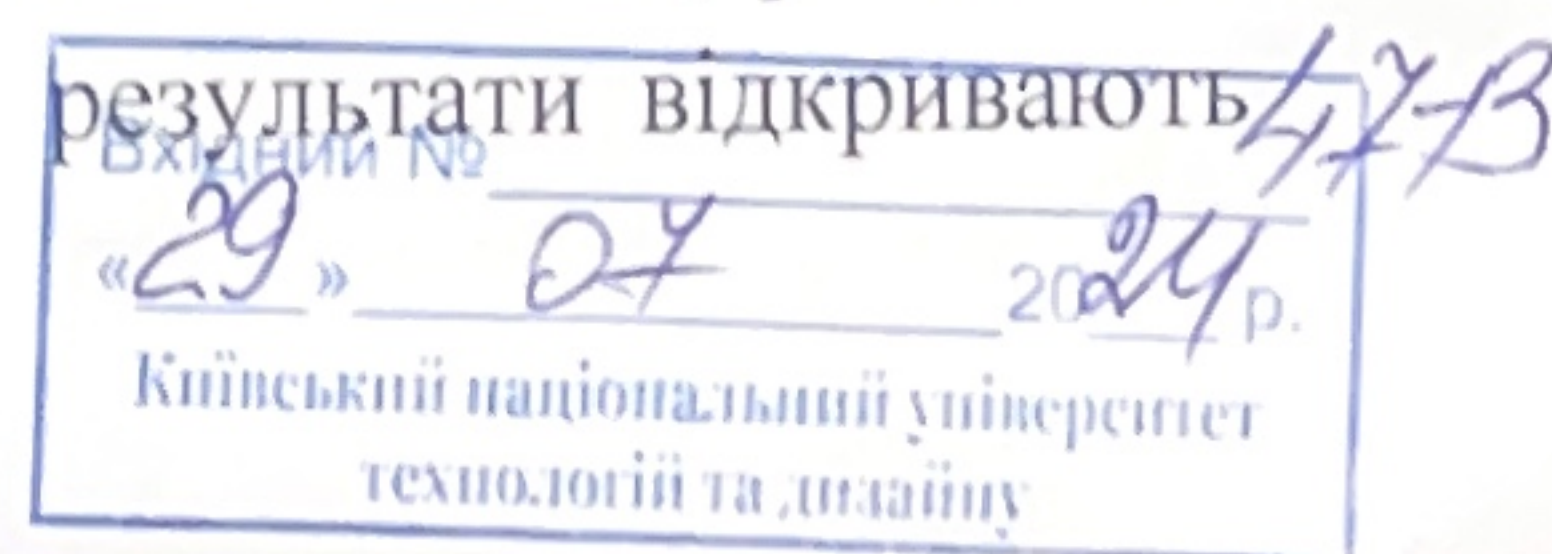
Дизайн веб-сайтів електронної комерції є ключовим елементом, який впливає на успіх онлайн-бізнесу. Вдалий дизайн не тільки привертає увагу користувачів, але й забезпечує зручність навігації, підвищує довіру до бренду та стимулює покупки (основні аспекти: користувацький інтерфейс (UI) та користувацький досвід (UX); візуальна привабливість; функціональність; безпека та довіра; пошукова оптимізація; інтеграція з іншими платформами).

Отже, у сучасних умовах розвитку цифрових технологій та зростання онлайн-ринку актуальність створення дизайну веб-сайтів електронної комерції очевидна. Якісний дизайн сприяє підвищенню конверсії, формуванню лояльності клієнтів, забезпеченню конкурентних переваг та покращенню користувацького досвіду. Інвестиції у дизайн веб-сайтів e-commerce є стратегічно важливими для досягнення успіху в умовах сучасного бізнес-середовища.

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни.

Зазначимо, високу ступінь новизни результатів, одержаних Олександром Васильєвим. Безпосередньо автором комплексно досліджено особливості розвитку дизайну веб-сайтів як мультидисциплінарної системи прийняття інтегральних рішень у просторі сучасних наукових знань. Авторіві належать основні ідеї, узагальнення результатів дослідження, висновки.

Основні наукові праці опубліковано автором одноосібно. У наукових працях зі співавторами здобувачеві належать основні положення та постановка завдання, проведення теоретичних та графічних досліджень, обробка, систематизація та узагальнення результатів, формування висновків, реалізація практичної складової дослідження. Отримані наукові результати відкривають шлях для майбутніх досліджень.

Наукова новизна полягає у систематизації еволюційних трансформацій для гармонізації проектних рішень естетичної презентації та візуальної ідентифікації сучасних вебсайтів електронної комерції. Для цього у дисертаційному дослідженні вперше:

- проведено комплексний системний аналіз еволюції дизайну вебсайтів електронної комерції у світовому контексті, визначено і охарактеризовано основні етапи розвитку;

- систематизовано художньо-композиційні особливості дизайну складових вебсайту електронної комерції; виявлено взаємовплив естетики та ергономіки сайту як засобу комерційної успішності сучасних підприємств;

- запропоновано типологію структури вебсайтів електронної комерції відповідно ієрархії та на основі критеріїв візуальної презентації, засобів художньої виразності, особливостей дизайну обов'язкових інформаційних блоків;

- розроблено типологію логотипів підприємств електронної комерції, що враховує їх комплексну характеристику та зв'язок з композиційно-графічним рішенням вебсайту;

- виявлено основні тренди у графічному представленні знаків візуальної комунікації інтерактивного середовища інтерфейсу користувача комерційних вебсайтів;

- визначено тенденції розвитку, розроблено алгоритм та проектну модель створення вебсайту електронної комерції для подальшої реалізації на платформах CMS.

Отже, у пропонованій дисертаційній роботі поставлене *наукове завдання* провести аналітичне дослідження естетичних проявів у зародженні та розвитку вебсайтів електронної комерції для їх практичного застосування як засобу підвищення економічної доцільності роботи сучасних підприємств, здобувач виконав у повному обсязі, продемонструвавши високий рівень володіння методологією наукової діяльності.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота здобувача *«Дизайн вебсайтів електронної комерції: еволюція, естетичні аспекти»* повністю відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341, що зазначено у п. 5 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Дисертаційна робота є завершеною науковою працею і свідчить про дотримання принципів академічної доброчесності. Пропонована робота є

результатом самостійних досліджень здобувача і не містить елементів фальсифікації, компіляції, фабрикації, плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають належні посилання на відповідне джерело.

Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками, загальних висновків, списку використаних джерел (349 позицій), додатків (три додатки на 142 сторінках: ілюстрації, таблиці, схеми). Додатки також містять додаткову систематизовану інформацію, що відображає результати дослідження.

Дисертація *«Дизайн вебсайтів електронної комерції: еволюція, естетичні аспекти»* за змістом повністю відповідає спеціальності 022 «Дизайн» (галузь знань 02 «Культура і мистецтво»). Загальний обсяг роботи — 390 сторінок, з них основного тексту — 185 сторінок (налічує 13 рисунків та 7 таблиць).

У **вступі** дисертації обґрунтовано актуальність і розглянуто теоретико-методологічні засади та джерельну базу дослідження; вказано зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, хронологічні межі та методи дослідження; визначено наукову новизну та практичну значущість роботи; наведено відомості щодо апробації та впровадження результатів роботи; зазначено особистий внесок здобувача, публікації, подано структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі «Стан наукової розробки теми, джерельна база та методи дослідження»** проаналізовано стан наукового розроблення процесів створення вебсайтів як об'єкту дизайн-діяльності, систематизовано джерельну базу та обґрунтовано методи дослідження. Аналіз сучасного стану дослідженості процесів створення вебсайтів як об'єкту дизайн-діяльності, проведений дисертантом Олександром Васильєвим, довів мультидисциплінарність предмету дослідження, зважаючи на стрімкий розвиток інтернет-продажів сучасних продуктів різного сегменту. Також зазначено недостатнє висвітлення проблематики дисертації у наукових працях фахівців: окреслено лише деяку практичну довершеність нагальних проблем, пов'язаних зі зміною технологічних параметрів та вимог до функціонування інтернет-сайтів. Актуалізовано питання стильового та композиційного вирішення естетичних аспектів візуалізації контенту вебсайту та його сторінок художньо-графічними засобами.

Вдалих вибір візуального ряду дозволив дослідити та описати репрезентативну базу матеріалів для забезпечення об'єктивності результатів дослідження, що складається з шести груп. Визначено, що основою для проведення дослідження є зображення сторінок вебсайтів електронної комерції з інтернет-архівів з початку 1990-х по 2023 рр. та зображення сучасних сторінок вебсайтів США, Китаю, країн Європи та України, що отримані протягом 2020-2024 рр., які визначені відповідно до рейтингів пошукових систем.

Аналіз наукових джерел довів недостатність досліджень з еволюції естетики в дизайні вебсайтів; виявлено фавікон, логотип, електронну адресу вебсайту основними складовими та головними ідентифікаторами бренду.

Дослідником обґрунтовано системний підхід як універсальну методологію до застосування у проєктних практиках дизайну. Охарактеризовано дизайн-систему відповідно до структурного складу її елементів. Визначено комплексний підхід і науково-дослідницькі методи, що забезпечують об'єктивні та обґрунтовані результати представленого дослідження.

У другому розділі «**Особливості дизайну та еволюція художнього образу вебсайту електронної комерції**» висвітлено інновації у створенні візуального контенту та естетичні особливості інтерфейсів комерційних вебсайтів; запропонована типологія та ієрархія зовнішньої і внутрішньої структури вебсайту електронної комерції у системі текстових та візуальних компонент-ресурсів. З позицій естетики композиційних рішень та з урахуванням складників візуальної єдності у моделюванні вебсайту електронної комерції проаналізовано дизайн-рішення сторінок українських комерційних вебсайтів та основних інформаційних блоків. Визначена композиційна типологія проєктних моделей сторінок вебсайтів електронної комерції.

Варто констатувати, що Олександром Васильєвим визначено складники візуальної єдності у моделюванні вебсайту електронної комерції; систематизовано ознаки, а також наведено характеристику окремих складових. Заслуговує на увагу запропонована композиційна типологія проєктних моделей сторінок вебсайтів електронної комерції, що й дотепер є недостатньо вивченою науково-проєктною проблематикою. Доведено, що в сучасній культурі художньо-образна презентація вебсайтів типологізується у рамках трьох груп, відмінності між якими визначаються за характером утилітарно-функціональної спрямованості дизайн-рішень: інтерфейсний (уніфікований), авторський (альтернативний) та етнічний (регіональний) дизайн, що стало базовими моделями. Зазначено, що модель авторського дизайну повинна мати характер нестандартного функціонально-графічного рішення вебсайтів.

Безсумнівним досягненням є те, що автором виокремлено основні типи композиційно-графічних рішень в естетиці розвитку модних тенденцій вебсайтів електронної комерції; охарактеризовано типи сторінок вебсайтів за визначеною діяльністю підприємств. Представлено типологію композиційно-графічних рішень сторінок вебсайтів різних типів та сфери діяльності підприємств електронної комерції.

У третьому розділі «**Дизайн вебсайтів електронної комерції: естетика композиційних моделей, тенденції розвитку**» представлена просторово-композиційна організація та логотипи вебсайтів електронної комерції, а саме: простір як засіб візуалізації художнього образу у композиційній будові

логотипу вебсайту; типологія та стильова організація у розвитку засобів графічної візуалізації логотипу вебсайтів електронної комерції; трансформації композиційних рішень та особливості проектування логотипів вебсайтів. Дисертантом розкрито художньо-проектну сутність знаків комунікації вебсайту електронної комерції в інтернеті: проведений аналіз фавікону як засобу ідентифікації вебсайту електронної комерції в інтернет-просторі; окреслено естетичні аспекти інфографіки проектних рішень у створенні інтерфейсу вебсайтів електронної комерції. Визначено сучасні тренди як основу просування модного інформаційного контенту та підґрунтя розвитку дизайну вебсайтів електронної комерції. Обґрунтовано доведено, що візуальні комунікації при створенні художньо-образних рішень вебсайтів пов'язані зі змістом графічного повідомлення, який визначає організація інтернет-простору.

Цінним є те, що здобувачем виявлено основні визначники бренду і вебсайту електронної комерції – логотип і фавікон, а основними носіями ідентичності бренду в інтернет-просторі – є десктопна і мобільна версії сайтів.

Науково обґрунтованим є дослідження логотипів маркетплейсів та інтернет-магазинів різних товарних категорій та виокремлення їх основних типових рішень за різними ознаками: морфологічним устроєм, місцем розташування на сторінках вебсайтів; відповідності назви і графічних елементів сфері діяльності; особливостями колірною і шрифтового рішення тощо. Визначено наявність логотипів різних типів в різних товарних категоріях.

Варто зазначити, що Олександром Васильєвим розроблено типологію логотипів вебсайтів електронної комерції, що враховує комплексну характеристику їх ознак, зв'язок з товарною категорією, особливості композиційно-графічних рішень сторінок сайтів, а також справедливо доведено, що домінантним у проектуванні епатажних логотипів люксових дизайн-систем є спосіб структурнофункціонального перетворення та пов'язаної з ним трансформації структурних елементів первинної композиції або цілісної системи.

Автором виявлено тенденції змін до проектних вимог та запропоновано типологію як підґрунтя у розробці алгоритму створення нових проектних рішень дизайну вебсайтів електронної комерції. Основними з них стали: мінімалістичність; адаптивність; візуальна взаємодія шляхом використання інтерактивних елементів; композиційна цілісність та придатність у вирішенні проектних завдань; тоново-колірна відповідність до товарних категорій; використання шрифтів як окремої графічної складової; вирішення проблематики зручності користування шляхом застосування інтегрального інструментарію дизайну у проектних практиках веб'юзабіліті для забезпечення ергономіки сайту; застосування сучасних візуальних комунікативних засобів демонстрації продуктів, а також новітніх інноваційних технологій, в тому числі доповненої та віртуальної реальності.

Цінність та важливість опрацьованого матеріалу підтверджується розробленим дисертантом дизайном вебсайтів декількох інтернет-магазинів, що надало змогу забезпечити практичну перевірку отриманих результатів та доцільність їх застосування при проєктуванні. Розробка дизайну вебсайтів інтернет-магазину на платформах CMS «Хорошоп» та «osStore» забезпечують роботу інтернет-магазину середньої потужності, мають зручний інтерфейс і великий функціонал, а також дозволяють самостійно додавати та змінювати контент та дизайн вебсайту електронної комерції.

Висновки дисертаційного дослідження

Основні положення та висновки дисертації відповідають завданням і корелюються з новизною дослідження, сформульовані чітко та логічно, а також відображають основний зміст роботи і особистий внесок здобувача.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути підґрунтям для подальших наукових досліджень мистецтвознавців та дизайнерів; для фахової підготовки мистецьких кадрів для установ освіти і культури, а також можуть бути використані в наукових дослідженнях, присвячених дизайну вебсайтів, у підготовці лекцій, посібників та інших методичних матеріалів у галузі дизайну.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Мова та стиль викладення результатів

Дисертаційна робота написана українською мовою.

Текст дисертації написаний на професійному рівні, адекватно відображає зміст досліджуваної проблеми. У цілому текст дисертації, що має не лише певну наукову цінність, а й, безперечно, практичну значимість, вирізняється структурною чіткістю та логічною послідовністю викладення матеріалу. У роботі доцільно використано наукову термінологію.

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи

За результатами досліджень опубліковано 16 праць, у тому числі 5 статей у фахових виданнях України категорії «Б», 1 стаття у закордонному виданні, 10 доповідей на всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях і симпозіумах, з яких 3 – за кордоном.

Дисертація доповідалась повністю і здобула позитивну оцінку на фаховому науковому семінарі кафедр мистецтва і дизайну костюма та мультимедійного дизайну КНУТД (квітень, 2024 р.), міжкафедральному науковому семінарі КНУТД (м. Київ, червень 2024 р.).

Кількість публікацій, обсяг, якість, повнота висвітлення результатів та розкриття змісту дисертації відповідають вимогам Атестаційної колегії МОН України, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Результати дисертаційного дослідження характеризуються науковою, теоретичною і практичною значущістю.

Таким чином, наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, повністю висвітлені у наукових публікаціях здобувача та відповідають вимогам п. 8-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Недоліки, зауваження, дискусійні питання до дисертаційної роботи.

Дисертаційне дослідження *Васильєва Олександра Сергійовича «Дизайн вебсайтів електронної комерції: еволюція, естетичні аспекти»* є актуальним, самостійним, а тому, безперечно, важливим науковим доробком.

В цілому пропонуване дисертаційне дослідження привертає до себе увагу, у першу чергу, актуальністю теми та необхідністю дослідження означених проблем з позицій дизайну. Слід відзначити обсяг опрацьованого дисертантом візуального матеріалу (*Додаток В.1. стор.257-274; Додаток В.2. стор.283-288, 291-298; ілюстративний матеріал Додатку В.3, що ліг в основу формування «Співвідношень логотипів різних типів серед брендів електронної комерції України, Китаю, США і країн Європи»; «Співвідношень логотипів різних типів серед українських брендів електронної комерції різних товарних категорій»; «Різновидів логотипів вебсайтів електронної комерції»: Таблиця В.3.1 – Таблиця В.3.1.3; «Колірних рішень логотипів»: Рис. В.3.1.13 – Рис.В.3.1.37).*

Особливо значимим у дисертації з точки зору досліджень у графічному дизайні є *Рис. В.3.1.49. «Різновиди логотипів вебсайтів електронної комерції за використанням латиниці та кириличних шрифтів в логотипах вебсайтів електронної комерції різних товарних категорій», стор.339.*

Наголосимо також на доцільності та обґрунтованості розроблених таблиць та схем в основному тексті роботи, які суттєво доповнюють роботу та підсилюють її теоретичну складову (*Таблиця 2.1.1 Характеристика особливостей дизайну вебсайтів електронної комерції різних етапів розвитку, стор.82-84; Рис. 2.2.1. Ієрархічна структура вебсайту електронної комерції, стор.87; Таблиця 2.3.2 Типологія та особливості художньо-композиційних рішень хедерів вебсайтів електронної комерції, стор.103; Таблиця 2.4.1 Типологія композиційно-графічних рішень сторінок вебсайтів електронної комерції, стор.127-128; Рис. 3.1.1. Алгоритм визначення шрифтового рішення логотипу вебсайту електронної комерції, стор.140; Таблиця 3.1.1 Типологія дизайнерських рішень логотипів вебсайтів електронної комерції, стор.143-145; Рис. 3.1.2. Типологія сучасних тенденцій змін дизайну логотипів вебсайтів електронної комерції, стор.159; Рис. 3.2.3. Типологія знаків внутрішньої інфографіки вебсайтів електронної комерції, стор.178, Рис. 3.3.1. Типологія сучасних тенденцій та візуальних засобів в дизайні вебсайтів електронної*

комерції, стор.193; Рис.3.3.2. Модель (блок-схема) розробки дизайну вебсайту електронної комерції для реалізації на платформах CMS, стор.199; а також розроблені автором рекомендації: Рис. 3.2.4. Рекомендації щодо оптимізації процесу дизайн-проектування фавіконів вебсайтів електронної комерції, стор.181 та Рис. 3.2.5. Рекомендації щодо оптимізації процесу дизайн-проектування знаків внутрішньої інфографіки вебсайтів електронної комерції, стор.182).

Відзначаючи високий рівень дисертаційного дослідження, звернемо увагу на окремі дискусійні моменти, зауваження і пропозиції:

1) У розділі 1 п.1.1. «Аналіз сучасного стану дослідженості процесів створення вебсайтів як об'єкту дизайн-діяльності», розглядаючи першу групу першоджерел, до якої «віднесено теоретичні праці присвячені появі, історії розвитку та становлення сучасного дизайну вебсайтів та їх визначників: дослідження сучасного поняття вебсайт, дизайн, дизайн вебсайту, візуальна ідентифікація та дизайн візуальних комунікацій... тощо» (стор.36), доцільно було б згадати перше дисертаційне дослідження в Україні, присвячене дослідженню вебсайтів, за спеціальністю «Дизайн» Дениса Бородаєва «Веб-сайт як об'єкт графічного дизайну»: дис... канд. мистецтвознавства: 05.01.03 / Харківська держ. академія дизайну і мистецтв. — Х., 2004, в якому автором дослідження поетапно розглянуто веб-сайт як інформаційний об'єкт світової мережі інтернет, його складові частини та морфологічну структуру з урахуванням технологічно-програмного фактора, що безпосередньо впливає на візуальне оформлення та сприйняття веб-сайту як об'єкта графічного дизайну.

2) При розробці таблиці Рис. В.3.3.11. «Сучасні тенденції в дизайні вебсайтів електронної комерції», стор.383 не означена, на наш погляд, важлива і наразі досить актуальна тенденція у розвитку вебсайтів як інклюзивність, що визначає доступність для всіх користувачів: забезпечення доступності сайту для людей з різними потребами, включаючи функції для користувачів з вадами зору та слуху.

3) Щодо структури змісту дисертаційного дослідження: в розділі 2 у пункті 2.1.«Інновації у створенні візуального контенту та естетичні особливості інтерфейсів комерційних вебсайтів» виділено один підпункт 2.1.1. «Характеристика складових дизайн-системи та етапи розвитку композиційних рішень у поєднанні творчості та інноваційних технологій». Тобто один текстовий блок має два заголовки (передбачається, що підпункти мають конкретизувати зміст назви пункту та у сукупності максимально точно розкривати його). Таким чином, доцільно було б або зробити два і більше підпунктів, або взагалі не робити такий поділ і залишити лише назву пункту 2.1. Подібний поділ спостерігаємо і в розділі три п.3.3. «Сучасні тренди як основа просування інформаційного контенту та підґрунтя розвитку

дизайну вебсайтів електронної комерції»: маємо лише *п.3.3.1. «Алгоритм та проєктна модель розробки дизайну вебсайту електронної комерції»*.

4) У тексті дисертації виявлено незначні помилки технічного та граматичного характеру, що ніяк не впливає на якість проведеного дослідження.

Втім висловлені міркування носять дискусійний характер і не впливають на високу оцінку представленого ґрунтовного наукового доробку.

Висновок про дисертаційну роботу

Вважаю, що дисертаційна робота здобувача на здобуття ступеня доктора філософії **ВАСИЛЬЄВА Олександра Сергійовича** на тему **«Дизайн вебсайтів електронної комерції: еволюція, естетичні аспекти»**, виконана на високому науковому рівні, не порушує принципів академічної доброчесності та є закінченим науковим дослідженням, сукупність теоретичних та практичних результатів якого розв'язує наукове завдання, що має істотне значення для спеціальності 022 «Дизайн». Дисертаційна робота за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною повністю відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 29 Постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. №261 зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМ №283 від 03.04.2019 р. та №502 від 19.05.2023 р., а також п. 6 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44.

Здобувач **ВАСИЛЬЄВ Олександр Сергійович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 02 «Культура і мистецтво» за спеціальністю 022 «Дизайн».

Офіційний опонент:

Доктор мистецтвознавства, професор,
завідувач кафедри дизайну
Черкаського державного
технологічного університету

Інна ЯКОВЕЦЬ

Підпис
засвідчує
Відділ кадрів

